

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA UOKIK W KRAKOWIE**

RKR-61-7/07/DN- /07

Kraków, dn. 27 kwietnia 2007 r.

DECYZJA Nr RKR - 40/2007

Na podstawie art. 23c ust. 1 w związku z art. 23a ust. 1 i 2 ustawy z dnia *ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 ze zm.)* oraz stosownie do art. 28 ust. 6 tej ustawy i § 6 *rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie określenia właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz.U. Nr 18, poz. 172 ze zm.)*, po przeprowadzeniu - z urzędu - postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

uznaje się za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną przez Akademię Rolniczą im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, polegającą na stosowaniu we wzorcu umowy zawieranej ze studentami postanowień w brzmieniu:

1. *„Każda ze stron może wypowiedzieć umowę ze skutkiem na koniec semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie, (...)”;*
2. *„Strony uzgadniają, że Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie”;*
3. *„Spory mogące wyniknąć w związku z zawarciem umowy, strony poddają pod rozstrzygnięcie sądów powszechnych właściwych miejscowo wg siedziby Uczelni”*

które są zbieżne z postanowieniami umownymi wpisanymi na podstawie art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone **i nakazuje zaniechanie jej stosowania.**

Stosownie do art. 131 *ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331)* - ponieważ przedmiotowe postępowanie antymonopolowe zostało wszczęte na podstawie ww. *ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów* i nie zostało zakończone do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 2007 r., tj. do dnia 21 kwietnia 2007 r. - w niniejszej sprawie zastosowane zostały przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r.

Uzasadnienie

W okresie od 3 listopada 2006 r. do 17 stycznia 2007 r. Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatura Urzędu w Krakowie (dalej „Prezes UOKiK”) przeprowadził postępowanie wyjaśniające mające na celu ustalenie, czy zapisy zawarte we wzorach umów zawieranych ze studentami na podstawie art. 160 ust. 3 ustawy z dnia z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2005 r. nr 164, poz. 1365 ze

zm.) i w regulaminach studiów, stosowanych przez Akademię Rolniczą im. Hugona Kołłątaja w Krakowie (dalej też „Uczelnia”), nie stanowią niedozwolonych postanowień umownych określonych przepisami Kodeksu cywilnego oraz czy nie stanowią naruszenia uzasadniającego wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

W toku postępowania wyjaśniającego Uczelnia przedłożyła:

- *Regulamin studiów,*
- wzór umowy zawieranej ze studentami.

Przeprowadzona analiza przedłożonych dokumentów wykazała, że wzorzec umowy może zawierać postanowienia, które zostały wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.

Uwzględniając powyższe, w dniu 18 stycznia 2007 r., postanowieniem Nr RKR-35/2007, zostało wszczęte postępowanie w sprawie stosowania przez Akademię Rolniczą im. Hugona Kołłątaja w Krakowie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na stosowaniu we wzorcu umowy postanowień w brzmieniu:

1. § 6 ust. 1: „*Każda ze stron może wypowiedzieć umowę ze skutkiem na koniec semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie, (...)*” – które zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., w dniu 20 czerwca 2006 r. pod nr 759,
2. § 6 ust. 2: „*Strony uzgadniają, że Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie*” - które zostało wpisane do ww. Rejestru w dniu 3 kwietnia 2006 r. pod nr 645,
3. § 7 ust. 3: „*Spory mogące wyniknąć w związku z zawarciem umowy, strony poddają pod rozstrzygnięcie sądów powszechnych właściwych miejscowo wg siedziby Uczelni*” – które zostało wpisane do Rejestru w dniu 5 maja 2005 r. pod nr 388

co może stanowić naruszenie art. 23 a ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

W odpowiedzi na zawiadomienie o wszczęciu postępowania – pismem z dnia 29 stycznia 2007 r. - Uczelnia nie uznała stanowiska Prezesa UOKiK. W szczególności, zarzuciła Prezesowi, iż nie wskazał dat i sygnatur akt spraw, w wyniku których przywołane - w ww. postanowieniu Nr RKR-35/2007 z dnia 18 stycznia 2007 r. – klauzule zostały wpisane do Rejestru klauzul uznanych za niedozwolone. Na tej podstawie Uczelnia wysunęła przypuszczenie, iż sprawy te były rozstrzygane na podstawie przepisów uchylonych, obowiązujących przed wejściem w życie wskazanej wyżej ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”. Uczelnia wskazała również wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 25.03.2004 r. (sygn. akt XVII Ama 51/2003), zgodnie z którym „wpisana do rejestru klauzula umowna uznana za niedozwoloną na kanwie określonego stanu faktycznego i prawnego, jako naruszająca zbiorowe interesy konsumentów, nie stanowi sama przez się prejudykatu dla innych umów”.

Jednocześnie Uczelnia podkreśliła, iż zakwestionowane przez Prezesa UOKiK postanowienia nie są identyczne ze wskazanymi klauzulami, wpisanymi do rejestru klauzul uznanych za niedozwolone. Argumentując swoje stanowisko Uczelnia podała, iż kwestionowane postanowienia stosowane w jej wzorcu umowy odpowiadają treścią

zapisom stosowanym we wzorcu opracowanym przez Fundację Rektorów Polskich we współdziałaniu z Parlamentem Studentów RP. Uczelnia przedłożyła również pismo Uczelnianej Rady Samorządu Studentów Akademii Rolniczej w Krakowie, która pozytywnie oceniła stosowany przez Uczelnię wzór umowy, jako chroniący prawa studentów. Ponadto, Uczelnia podkreśliła, że studenci, którzy zrezygnowali ze studiów, w praktyce otrzymują zwrot wniesionych opłat.

Uczelnia podała również, iż w praktyce, studenci rezygnujący ze studiów otrzymują zwrot wniesionych opłat.

Pismem z dnia 16 marca 2007 r. Uczelnia uzupełniła swoją odpowiedź i poinformowała, iż od nowego roku akademickiego 2007/2008 zamierza dokonać zmian we wzorcu umowy w następującej formie:

1. usunięcie kwestionowanego fragmentu § 6 ust. 1 umowy i zastąpienie go tekstem w brzmieniu: *„Każda ze stron może wypowiedzieć umowę z zachowaniem miesięcznego wypowiedzenia upływającego w ostatnim dniu miesiąca (...)”*,
2. usunięcie treści § 6 ust. 2 i zastąpienie go zapisem w brzmieniu: *„Strony uzgadniają, że Uczelnia zwraca Studentowi część wniesionych z góry opłat za studia, odpowiadającą długości okresu po rozwiązaniu umowy”*,
3. usunięcie postanowienia § 7 ust. 3, określającego sąd właściwy do rozstrzygania ewentualnych sporów pomiędzy Uczelnią a studentami.

Prezes UOKiK ustalił, co następuje:

Akademia Rolnicza im. Hugona Kołłątaja w Krakowie jest publiczną uczelnią akademicką, utworzoną w drodze ustawy. Jednym z podstawowych zadań uczelni jest kształcenie studentów w celu ich przygotowania do pracy zawodowej. Kształcenie odbywa się w formie studiów stacjonarnych – nieodpłatnie oraz w formie studiów niestacjonarnych – odpłatnie.

Zgodnie z art. 160 ust. 1 ustawy o szkolnictwie wyższym, organizacji i toku studiów oraz związane z nimi prawa i obowiązki studenta określa regulamin studiów. Natomiast, zgodnie z ust. 3 tego przepisu, warunki odpłatności za studia określa umowa zawarta między uczelnią a studentem w formie pisemnej.

Stosowany przez Uczelnię wzorzec umowy regulującej zasady odpłatności za studia niestacjonarne jest wzorcem umownym w rozumieniu art. 384 k.c., którego postanowienia są bezpośrednio stosowane w umowach, jakie Uczelnia zawiera ze studentami. Odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy, do której stosuje się odpowiednio przepisy o umowie zlecenia, zgodnie z art. 750 k.c. Umowa ta jest umową wzajemną, w której świadczeniem głównym są usługi edukacyjne, za które konsument uiszcza opłaty. Występują w niej zatem dwie strony: Uczelnia i student.

Studenci, z którymi Uczelnia zawiera umowy o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych, są konsumentami w rozumieniu art. 22¹ Kodeksu cywilnego, tj. osobami fizycznymi dokonującymi czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z ich działalnością zawodową lub gospodarczą.

Natomiast Uczelnia jest traktowana jako przedsiębiorca, tj. podmiot świadczący odpłatnie usługi edukacyjne, którego działalność ma charakter gospodarczy. Stanowisko to potwierdza również orzecznictwo Sądu Najwyższego (wyrok SN z 7.04.2004 r. sygn. akt III SK 22/2004) oraz orzecznictwo Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (wyrok z

28.09.2005 r. sygn. akt XVII AmC 18/05; wyrok z 12.12.2005 r. sygn. akt XVII AmC 80/2004).

W świetle art. 385¹ § 1 k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (są to tzw. niedozwolone postanowienia umowne). Jak stanowi § 3 tego przepisu, nie uzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu; w szczególności odnosi się to do postanowień umowy przyjętych ze wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

Mając powyższe na uwadze, Prezes UOKiK zważył, co następuje:

Na wstępie należy zwrócić uwagę, iż w dniu 21 kwietnia 2007 r. weszła w życie *ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów* (Dz. U. Nr 50, poz. 331). Stosownie do art. 131 tej ustawy – do postępowań wszczętych na podstawie dotychczas obowiązującej ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów i niezakończonych do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. stosuje się przepisy ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. Biorąc zatem pod uwagę, iż przedmiotowe postępowanie antymonopolowe zostało wszczęte na podstawie ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. i nie zostało zakończone - w niniejszej sprawie zastosowane zostały przepisy ustawy dotychczasowej.

Treść art. 1 ust. 1 *ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów* (t.j. Dz. U. z 2005 r. nr 244, poz. 2080 ze zm.) – zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów” – wskazuje, że jej przepisy mają zastosowanie wyłącznie do ochrony interesów przedsiębiorców i konsumentów, podejmowanej w interesie publicznym. Zatem warunkiem koniecznym do uruchomienia instrumentów określonych w tej ustawie jest zaistnienie takiego stanu faktycznego, w którym działania przedsiębiorców naruszają jej przepisy i jednocześnie stanowią zagrożenie dla interesu publicznego bądź też naruszają ten interes.

Niniejsze postępowanie dotyczy stosowanych przez Uczelnię wzorców umów. Wzorce te mają zastosowanie przy zawieraniu – wymaganych prawem – umów ze studentami. Dotyczą one zatem obecnych i wszystkich potencjalnych studentów Szkoły, co oznacza, że mogą mieć zastosowanie do nieokreślonego z góry kręgu adresatów. Zatem niniejsze postępowanie prowadzone było w interesie publicznym.

Art. 23a ust. 1 zd. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów stanowi, że przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu, za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów uważa się w szczególności stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone, o których mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c., naruszenie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwą lub wprowadzającą w błąd reklamę i inne czyny nieuczciwej konkurencji godzące w zbiorowe interesy konsumentów.

Art. 23a ust. 2 precyzuje zatem klauzulę generalną zawartą w ust. 1, poprzez egzemplifikację najczęściej występujących form zjawiskowych praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Jednak, w jednym przypadku, przepis z ust. 2 wprost

uznaje za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów stosowanie postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone.

Aby było możliwe stwierdzenie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, niezbędne jest łączne spełnienie dwóch przesłanek, tj.:

- działania przedsiębiorcy muszą nosić znamiona bezprawności,
- działania te muszą naruszać zbiorowe interesy konsumentów.

Przesłanka bezprawności

Pojęcie bezprawności nie jest pojęciem prawnie zdefiniowanym. Należy zatem przyjąć, zgodnie z jego literalnym brzmieniem, że „działanie bezprawne” to zachowanie sprzeczne z nakazem lub zakazem zawartym w ustawie, rozporządzeniu wydanym na podstawie i dla wykonania ustawy, umową międzynarodową mającą bezpośrednie zastosowanie w stosunkach wewnętrznych oraz z zasadami współżycia społecznego. Bezprawność jest czynnikiem o charakterze obiektywnym, tj. niezależnym od wystąpienia szkody czy też zamiaru po stronie przedsiębiorcy dopuszczającego się działań bezprawnych.

Zakwestionowanym działaniem Uczelni w niniejszej sprawie jest posługiwanie się w stosunku do konsumentów – studentów zapisami we wzorcu umowy, których treść jest tożsama z treścią postanowień uznanych przez Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone i które zostały wpisane do Rejestru niedozwolonych klauzul umownych.

Prezes UOKiK nie podzielił stanowiska Uczelni, zgodnie z którym przywołane w postanowieniu o wszczęciu niniejszego postępowania klauzule zamieszczone w ww. Rejestrze klauzul abuzywnych, zostały uznane przez Sąd OKiK za niedozwolone na podstawie, nieaktualnego obecnie, porządku prawnego. W ocenie Uczelni, przy analizie stosowanych przez nią postanowień umownych kluczowe znaczenie mają przepisy przywołanej wyżej ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, które sukcesywnie wchodziły w życie od 1 września 2005 r. do 1 stycznia 2007 r. Przepisy tej ustawy wzmocniły pozycję studentów przez wzrost udziału liczbowego ich przedstawicieli w organach kolegialnych uczelni oraz realnego wpływu na treść aktów wewnętrznych szkół wyższych.

Pokreślenia wymaga, iż ww. ustawa reguluje kwestie funkcjonowania uczelni. Nie określa natomiast, warunków zobowiązań umownych pomiędzy uczelnią a studentami, wskazując jedynie na obowiązek uregulowania warunków odpłatności za studia w umowie, zawartej w formie pisemnej (art. 16 ust. 3 ww. ustawy).

Do oceny wzorca umownego pod kątem stosowania niedozwolonych postanowień umownych zastosowanie mają przepisy zawarte w tytule III księgi trzeciej kodeksu cywilnego., które weszły w życie w dniu 31 czerwca 2000 r. na mocy ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. Nr 22, poz. 271).

Przepisy Prawa o szkolnictwie wyższym, które weszły w życie później niż ww. przepisy k.c., w żaden sposób nie wyłączają – jak to sugeruje Uczelnia - umów zawartych pomiędzy studentami a szkołami wyższymi spod oceny na gruncie przepisów k.c.

Podobnie nie trafny jest argument Uczelni, zgodnie z którym relacje pomiędzy uczelniami a studentami są odmienne od relacji istniejących w obrocie gospodarczym między przedsiębiorcami a konsumentami. Z tego powodu, w ocenie Uczelni, nie można ich oceniać pod kątem stosowania klauzul niedozwolonych mechanicznie, jak w przypadku umów zawieranych powszechnie z konsumentami.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż zacytowane w uzasadnieniu postanowienia o wszczęciu niniejszego postępowania klauzule, jako wpisane do Rejestru klauzul niedozwolonych – to postanowienia stosowane we wzorcach umownych nie przez dowolnych przedsiębiorców, lecz przez szkoły wyższe.

Zgodnie z art. 479⁴² k.p.c. Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w razie uwzględnienia powództwa o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone w sentencji wyroku przytacza treść postanowień wzorca uznanych za niedozwolone i zakazuje ich stosowania. Z brzmienia art.479⁴³ k.p.c. wynika również, że wyrok prawomocny ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania uznanego za niedozwolone postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art.479⁴⁵§2 k.p.c.

Kwestia rozszerzonej prawomocności wyroku SOKiK na podstawie którego dokonany jest wpis postanowienia do rejestru, o którym mowa w art.479⁴⁵ k.p.c. została rozstrzygnięta w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006r. w sprawie o sygn. akt. III SZP 3/06. W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, że orzeczenie sądu w danej sprawie ma skutek również wobec osób trzecich, tj. zakaz stosowania klauzuli wpisanej do Rejestru dotyczy wszystkich przedsiębiorców, a nie tylko tych, których dotyczył wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Przy czym, jak podniósł Sąd, zakazane jest wykorzystywanie nie tylko klauzuli w identycznym brzmieniu, ale także klauzuli o zbliżonej treści, która wywołuje takie same skutki, jak klauzula już wpisana.

W przedmiotowej sprawie bezspornym jest, że Uczelnia, w zakresie odpłatnego kształcenia w formie studiów niestacjonarnych, jest przedsiębiorcą i że stosuje we wzorcu umowy zawieranej ze studentami następujące postanowienia:

1. § 6 ust. 1: „*Każda ze stron może wypowiedzieć umowę ze skutkiem na koniec semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie, (...)*”
2. § 6 ust. 2: „*Strony uzgadniają, że Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie*”;
3. § 7 ust. 3: „*Spory mogące wyniknąć w związku z zawarciem umowy, strony poddają pod rozstrzygnięcie sądów powszechnych właściwych miejscowo wg siedziby Uczelni*”.

Zatem, w celu udowodnienia bezprawności działań Uczelni należy wykazać, że ww. zapisy są tożsame z zapisami umieszczonymi w Rejestrze postanowień umownych uznanych za niedozwolone.

ad 1

Jak już wyżej wskazano, umowa o odpłatne świadczenie usług edukacyjnych ma charakter umowy zlecenia. Zgodnie z art. 746 § 1 k.c. dający zlecenie może je wypowiedzieć w każdym czasie, licząc się oczywiście z konsekwencjami, jakie się z tym wiąże. Nie można też – zgodnie z § 3 tego przepisu – zrzec się z góry uprawnienia do wypowiedzenia zlecenia z ważnych powodów. Wypowiedzenie umowy wiąże się z określonymi skutkami, które są zróżnicowane w zależności od tego, kto wypowiada umowę. Jeżeli uczynił to dający zlecenie, to powinien przyjmującemu zlecenie: zwrócić uzasadnione wydatki, a przy odpłatnym zleceniu uiścić ponadto odpowiednią część umówionego wynagrodzenia oraz jeżeli wypowiedzenie nastąpiło bez ważnego powodu, powinien naprawić także ewentualną szkodę. Jeżeli umowę zlecenia wypowiedział

przyjmujący je, to powinien rozliczyć się z otrzymanych zaliczek, a jeżeli to uczynił bez ważnego powodu – jest także odpowiedzialny za ewentualną szkodę powstałą z tego tytułu.

Jak wynika z powyższego, nie można ograniczać - stronom umowy zlecenia - prawa do wypowiedzenia jej w każdym czasie, co ma miejsce w rozpatrywanym przypadku. Postanowienie z § 6 ust. 1 wzorca umowy przewiduje prawo wypowiedzenia umowy, jednak wyłącznie ze skutkiem na koniec semestru. W efekcie student do końca semestru, w którym została wypowiedziana umowa, związany jest jej postanowieniami, co oznacza m.in. uiszczanie wszelkich świadczeń z niej wynikających, czyli przede wszystkim chesnego. Należy zwrócić uwagę, iż skutek wypowiedzenia umowy na koniec semestru jest również przewidziany dla Uczelni. A jak wskazuje dalsza treść § 6 ust. 1, Uczelnia może wypowiedzieć umowę w przypadku: prawomocnego skreślenia studenta z listy studentów, utraty uprawnień do prowadzenia kierunku na określonym poziomie studiów przez Uczelnię oraz nie wywiązywania się przez studenta z zobowiązań wynikających z umowy. Zatem i w tych przypadkach student obowiązany jest uiszczać chesne do końca semestru, w którym nastąpiło wypowiedzenie. Jak uznał Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów w uzasadnieniu wyroku z dnia 28.09.2005 r. (sygn. akt XVII AmC 18/05), zapis taki *„narusza dobre obyczaje, jak rzetelność i uczciwość kupiecką i rażąco narusza interesy konsumenta/studenta, który jest zmuszony do poniesienia dodatkowych kosztów w postaci naliczenia chesnego za semestr nauki, z której nie korzysta, w sytuacji, gdy z ważnych powodów wypowiedział umowę”*.

Prezes UOKiK uznał zatem, że zapis z § 6 ust. 1 wzorca umowy jest zbieżny w swej treści i skutkach z następującym zapisem umieszczonym już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 20.06.2006 r. pod nr 759: *„Student ma prawo do rozwiązania umowy z końcem danego semestru, tj. z dniem 28 lutego w semestrze zimowym i z dniem 30 września w semestrze letnim(...)”*;

Powyżej wskazana klauzula również ogranicza uprawnienie studenta do rozwiązania umowy, w tym przypadku do ściśle określonych dwóch terminów (na koniec semestru zimowego i letniego), a tym samym pozbawia go wypowiedzenia umowy w każdym czasie. Zbieżność obu postanowień, tj. wpisanego do Rejestru i stosowanego przez Uczelnię, jest więc oczywista. Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis z § 6 ust. 1 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

ad 2

Zapis z § 6 ust. 2 wzorca umowy związany jest z ust. 1, stanowiąc, że wypowiedzenie umowy jest skuteczne wyłącznie na koniec semestru, a Uczelnia nie zwraca opłat wniesionych za czas studiów, do końca tego semestru. W pkt ad 1 (powyżej) wskazano już, jakie konsekwencje przewiduje Kodeks cywilny w związku z wypowiedzeniem umowy zlecenia. I takie też konsekwencje powinny mieć tu miejsce. Autorytarne stwierdzenie, że Szkoła nie zwraca studentowi opłat za studia, pomimo wypowiedzenia umowy i faktycznego niekorzystania ze świadczonych przez nią usług, nie mieści się zatem w dyspozycji art. 746 § 1 k.c. Skoro bowiem umowa o odpłatne świadczenie usług została wypowiedziana i student nie korzysta już z tych usług, odpada konieczność dalszego uiszczania wynagrodzenia przyjmującemu zlecenie, tj. Uczelni. Stosowane przez Uczelnię postanowienie stanowi zatem naruszenie istoty umowy wzajemnej, w której świadczenie jednej strony jest odpowiednikiem świadczenia drugiej.

Postanowienie takie uznane już zostało kilkakrotnie przez Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów za niedozwolone, gdyż zgodnie z art. 385³ pkt 13 k.c. niedozwolonym postanowieniem umownym jest postanowienie, które przewiduje utratę prawa żądania zwrotu świadczenia konsumenta spełnionego wcześniej niż świadczenie kontrahenta, gdy strony wypowiadają, rozwiązują lub odstępują od umowy.

Prezes UOKiK uznał, że zapis z § 6 ust. 2 wzorca umowy jest zbieżny z następującymi zapisami umieszczonymi już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 3.04.2006 r. pod nr 625: „*W przypadku rezygnacji w trakcie semestru, wpłacone w całości czesne za cały semestr nie podlega zwrotowi*”;
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 25.08.2006 r. pod nr 833: „*Czesne nie podlega zwrotowi, jeżeli student w trakcie semestru przerwał studia*”.

Powyższe postanowienia umowne wskazują, że nie zwraca się opłat uiszczonych przez studenta za cały semestr, w przypadku, gdy rezygnuje on w trakcie trwania tego semestru z dalszej nauki. Zatem Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis z § 6 ust. 2 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

ad 3

Zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego mówiąc o właściwości miejscowej sądów można wyróżnić właściwość: ogólną, przemianą i wyłączną.

Podstawowa zasada – dotycząca właściwości ogólnej – wyrażona została w art. 27 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem powództwo wytacza się przed sąd pierwszej instancji, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania.

Przepisy dotyczące właściwości przemiennej przewidują możliwość wytoczenia powództwa o ustalenie istnienia umowy, jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, jak też odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, przed sąd miejsca jej wykonania. W razie wątpliwości, miejsce to powinno być stwierdzone dokumentem. Przepisy te (art. 31 i następne k.p.c.) umożliwiają powodowi dokonanie wyboru pomiędzy sądem właściwości ogólnej, a innym sądem oznaczonym w tych przepisach. Nie jest zatem dopuszczalne narzucenie właściwości przemiennej przez jedną ze stron stosunku prawnego, a jedynie następczy jej wybór w chwili powstania roszczenia wynikającego z umowy.

Artykuł 46 k.p.c. przewiduje możliwość zawarcia tzw. umowy prorogacyjnej. Zgodnie z jego treścią, strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących wyniknąć w przyszłości z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, będzie wówczas wyłącznie właściwy. W świetle przytoczonego przepisu możliwe jest odejście od generalnego modelu właściwości ogólnej, jednak tylko wtedy, gdy jest to przedmiotem indywidualnego uzgodnienia umownego. Skuteczność takiej umowy zależy zatem od zgodnego wyrażenia woli stron, poprzez zawarcie stosownej umowy prorogacyjnej, określonej w art. 46 k.p.c.

Wzorzec umowny stosowany przez Uczelnię już z samej istoty wzorca umownego nie może być poczytywany za uzgodniony indywidualnie w myśl art. 46 k.p.c. Zawiera on bowiem zbiór gotowych i opracowanych przez Uczelnię postanowień, na których brzmienie student nie ma wpływu.

Powyższe wskazuje zatem, że w rozpatrywanym przypadku, w sytuacji konieczności rozwiązywania sporu na drodze sądowej w grę wchodzi tylko dwie właściwości, tj. ogólna i przemienne.

Według właściwości ogólnej, w przypadku, gdy powodem jest student, to powództwo powinno zostać wniesione do sądu właściwego dla siedziby szkoły wyższej (art. 30 k.p.c.).

W przypadku, gdy powodem jest szkoła wyższa, to sądem właściwym jest sąd, w którego okręgu student ma miejsce zamieszkania (art. 27 § 1 k.p.c.).

W przypadku właściwości przemiennej dotyczącej roszczeń wynikających z zawartej umowy o świadczenie usług edukacyjnych, właściwym będzie sąd miejsca wykonania tej umowy – czyli zazwyczaj sąd właściwy dla siedziby szkoły wyższej (art. 34 k.p.c.).

Jak wynika z powyższego, nie w każdym przypadku sądem właściwym będzie sąd właściwy dla siedziby Uczelni. Wskazać również należy, iż zapis taki stanowi niedozwolone postanowienie umowne. Zgodnie z art. 385¹ pkt 23 Kodeksu cywilnego, niedozwolonym postanowieniem umownym jest w szczególności to, które wyłącza jurysdykcję sądów polskich lub poddaje sprawę pod rozstrzygnięcie sądu polubownego polskiego lub zagranicznego albo innego organu, a także narzuca rozpoznanie sprawy przez sąd, który wedle ustawy nie jest miejscowo właściwy.

Prezes UOKiK uznał zatem, iż zapis z § 7 ust. 3 wzorca umowy narzucający rozpoznanie sporów wynikłych z zawartej umowy w sądzie właściwym dla Uczelni, jest zbieżny z następującymi zapisami umieszczonymi już w Rejestrze postanowień wzorców umów uznanych za niedozwolone:

- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 6.01.2005 r. pod nr 210: „*Spory mogące wyniknąć z realizacji niniejszej umowy rozstrzygane będą przez sąd właściwy miejscowo dla siedziby Pośrednika*”;
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 11.07.2005 r. pod nr 493: „*Spory mogące wyniknąć w związku z wykonaniem umowy Strony poddają rozstrzygnięciu sądu powszechnego właściwego dla siedziby pozwanego*”;
- klauzula wpisana do Rejestru w dniu 5.05.2005 r. pod nr 388: „*Za sąd właściwy do rozpoznania spraw spornych strony uznają Sąd miejscowo właściwym dla Impuls School*”.

Powyżej wskazane klauzule dotyczą narzucania właściwości miejscowej sądu w przypadku powstania sporu z umowy. Zatem Uczelnia, stosując przedmiotowy zapis z § 7 ust. 3 wzorca umowy, dopuściła się tym samym stosowania klauzuli wpisanej już do Rejestru, co oznacza, iż naruszyła przepis art. 23 a ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Przesłanka naruszenia zbiorowych interesów konsumentów

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie definiuje pojęcia zbiorowego interesu konsumentów, stwierdzając jedynie w art. 23a ust. 1 zd. 2, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. W świetle art. 1 ust. 1 ustawy – powołanego na wstępie uzasadnienia prawnego niniejszej decyzji - należy przyjąć, że ze zbiorowymi interesami konsumentów mamy do czynienia wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne i mogą dotknąć każdego potencjalnego konsumenta będącego kontrahentem przedsiębiorcy.

W orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów utrwalił się pogląd, iż naruszenie interesu publicznoprawnego ma miejsce wówczas, gdy skutkami działań

sprzecznych z przepisami prawa antymonopolowego dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, względnie, gdy działania te wywołują na rynku inne niekorzystne zjawiska (wyrok SA z 24.01.1991 r., XV Amr 8/90; 4.07.2001 r. XVII Ama 108/00; 23.20.2002 r. XVII Ama 133/2001).

Stanowisko to potwierdzone zostało również w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 września 2003 r. (sygn. akt: I CKN 504/01) stwierdził, iż: *„nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów”*.

Stosowany przez Uczelnię wzorec umowy wykorzystywany jest przy zawieraniu umów ze studentami. Stroną takiej umowy są zarówno wszyscy aktualni studenci Uczelni, jak i wszyscy przyszli (potencjalni). Zatem krąg adresatów takiego wzorca nie jest z góry określony. Biorąc pod uwagę, że student podejmujący odpłatną naukę na Uczelni nie ma wpływu na zapisy zawieranej z nim umowy, gdyż nie jest ona z nim indywidualnie negocjowana, należy uznać, że wszelkie zawarte w niej bezprawne zapisy, godzą w jego interes.

Wobec powyższego należy stwierdzić, że obie przesłanki zastały spełnione, co oznacza, iż Uczelnia dopuściła się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Zgodnie z art. 23c ust. 1 ustawy o ochronie (...) Prezes UOKiK w decyzji o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów nakazuje jej zaniechania.

Mając powyższe na uwadze, postanowiono, jak w sentencji.

Stosownie do treści art. 78 ust. 1 ustawy o ochronie (...) w związku z art. 479²⁸ § 2 k.p.c. – od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od dnia jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury UOKiK w Krakowie - 31 – 011 Kraków, Pl. Szczepański 5.

Z upoważnienia Prezesa
Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
Leszek Piekarz
Zastępca Dyrektora Delegatury UOKiK w Krakowie

Otrzymuje:

1. Akademia Rolnicza w Krakowie
Al. Mickiewicza 21
31-120 Kraków